

Karl XII – en rå, omänsklig militärdiktator

Resultaten av Karl XII:s fanatiska bemödanden är okontroversiella. Stormaktväldet upplöstes och Sverige deklasserades från inbillad stormakt till andra eller tredje klassens randstat, skriver Svante Folin i en kritisk betraktelse över Karl XII.

Framför Café Opera står Karl XII och pekar i en bronserad spasm mot den väsentligen större bronsmannen i S:t Petersburg, Peter den store.

Man kan fundera över vad den ordkarge tyrannen skulle ha tyckt om den skamlösa köttmarknaden på inredskottbakom ryggen – antagligen det samma som han skulle ha tyckt om de punschmarinerade grosshandlaren, som från samma plats utbringade *konungens skål* anno dazumal. Majestetets mest freventva replik var *Hå!*

Krigarkung

Vår enda Karl XII-staty, Molins(!) är resultatet av 1868 års liberala entusiasm (150 år efter kulknappen). Då framstod vår krigarkung i en av sina absurda, idehistoriska gestalter, som de förtryckta nationernas vän, ivrigt påhejad av kvaddade danskar, dito exilpolacker och garibaldiska italienare.

I kväll kommer bronsstatyn sannolikt att uppvaktas av en division poliser, satta att bevaka några tjug hjärnförbenen skinnhuvuden, vars kollektiva historiemedvetande lätt kan förvaras i en medhavd snusdos. Bland alla Karls illdåd väckte nämligen inget större anstöt hos samtiden än att han fyllde den svenska statsapparaten med allsköns utlänningar.

Resultaten av Karl XII:s fanatiska bemödanden är okontroversiella. Stormaktväldet upplöstes och Sverige deklasserades från inbillad stormakt till andra eller tredje klassens randstat. Denna artonåriga avvecklingsprocess ackompanjerades av fabulösa men meningslösa segrar och dundrande nederlag. Prislappen var, förutom naturlig avgång i pest och hungersnöd, cirka 200 000 män (av en befolkning på en och en halv miljon) i den så kallade blomman av sin ålder.

Bankrutt

Därtill kommer småttigheter som statsbankrutt, evigt icke utbetalda löner och relativa skattechocker, som skulle få Göran Persson att blekna. I blind lydnad lät sig Sverige utslaktas och utsagas av en militärdiktator, som fjärrstyrdet landet från en turkisk kiosk. Endast patologiska sangviniker som nuvarande rikshistoriegraf Herman Lindqvist kan trumpeta ut att: "Karl XII var ingen katastrof." Det är

till att ha prentationer.

Turkarna kallade Karl för Järnhuvudet med J och grekiska fåraherdar lär så sent som under mellankrigstiden ha ägnat sig åt mytologiska utsvävningar rörande "Karlos o Dodecatos, bom, bom, bom!"

Eftersom Karls mentala verksamhet utspelar sig i behavioristernas klassiska "black box", det vill säga ingen vet ett fnyk av vad han eventuellt tänkte eller kände, är det fritt fram för vem som helst att projicera mer eller mindre fantastiska idéer om kungaknoppens innehåll.

Fälttåg

De militära glasparlespelarna, beväpnade med salt- och pepparkar, har drabbats av det tankebedövande post-hoc-försöket att ingjuta genial clausewitziansk logik i till exempel de polska fälttågen, som för den fåkunnige ser ut som ett typexempel på vad statistikerna kallar *drunkard's walk* – fyllegång.

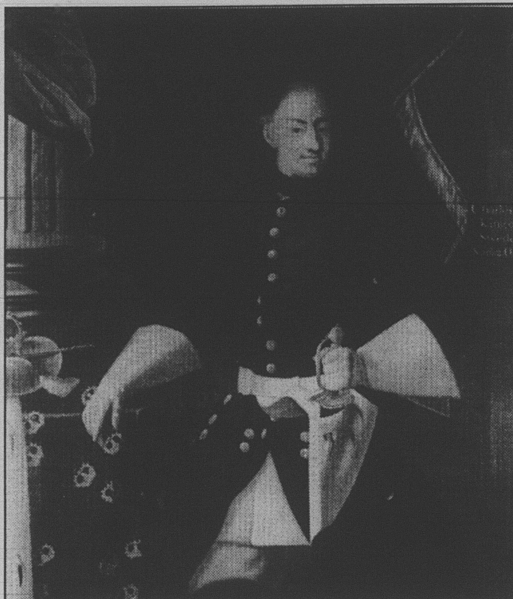
Det senaste i den 277-åriga debatten om konungens pro et contra kommer från den flickboksromantiska professorn Ragnhild Hatton, Carl XII (1968), som behandlar sin hjälte med samma lidelsefria objektivitet som Dorothy Sayers fordom fjantade för Lord Peter Wimsey.

Hatton gillar inte krig och anser att hjältens mansspillan är högst 30 000. Hon fokuserar sig i stället på Karls matematiska, humanistiska, arkitektoniska och till och med egalitära, feministiska och diplomatiska talanger. I hennes numera allmänt accepterade tolkning framstår Järnhuvudet som en blyg och romantisk Leslie Howard-typ.

Efter att ex officio ha ägnat ett antal månader åt Karl XII-studier är mitt intryck, att han är den sista världshistoriska gestalt, som jag skulle vilja utvärdera en bägre vatten med. Han synes vara den inkarnerade torftigheten. Konungens eventuella hjärnvågor är i likhet med Churchills Ryssland "a riddle wrapped in a mystery inside an enigma".

Karls personlighet har därför varit en fri måltavla för interpretationer från och med Voltaire, som behagade se honom som ett överdrivet dydemönster destinerat att framkalla något så paradoxalt som ett franskklassicistiskt Ragnarök. Frihetstiden ville av naturliga skäl förmörka enväldets favor ut för den skull skymfa majestetets person. Konungens första, svenska biograf, hovpredikanten Nordberg, ansåg att det vore skändligt att kritisera konungens "döda mull".

Huvudtemat har alltid, oavsett om man ansett Karl vara en bödel eller en hjälte, entonigt varit att betrakta honom som exemplarisk i kyskhet, nykterhet, allmän asketism och rättspatos – en rätklaven Karl i en krokig värld. Frans G Bengtsson, som normalt intar en ironiskt cynisk attityd visavi världshistoriska

Karl XII – en rå sälle. Enligt ett ögonvitne, (Johan Didrik Gruner) ägnade sig hjältekonungen och hans blivande sväger åt svårartat djurplågeri: "De skickade efter hundar, kalvar, får och deras förströelse alltsedan åtta dagar har varit att slå av huvudena på dessa djur i konungens eget rum, som alltid är fyllt av blod. De kastade sedan huvudena genom fönstren. Detta väckte stor anstöt hos folket."

exhibitionister, faller i lantlig enfald komplett till föga inför Carolus gestalt. Den självklara diagnosen från den svenska boten är att sällan har så många haft så få att tacka för så lite.

Det lilla vi vet om Karls personlighet skulle utan vidare bereda honom en plats i Fryshuset och en horisontal position på Freuds soffa. Modern, evigt gravid ängel, dog när patienten var 11 år. Fadern, den tundra-talitära igelkotten, alla enögda byråkraters skyddshelgon, avled i magcancer när Karl var 15 år. Karl hyste en närmast incestuös lidelse för storasystem och vägrade under ett års tid att ta hennes död för ett faktum.

Förtegenhet

Hjältekonungens totala förtegenhet inför alla, inklusive sina närmsta medarbetare, tyder på välutvecklad autism kombinerad med storhetsvansinne av Guds nåde. I personligheten ingår uppenbarligen psykopatiska drag, och en remarkabel brist på empati. När hans älskade bussar blivit av med en och annan extremitet, inklusive när det "hemliga tinget" klirrar ner genom byxbenet är den oföränderliga repliken "Lappri, lappri!" respektive "Det skadar inte!"

Ett drag av ren sadism är påtagligt; sedan koltåldern slaktar prinsen allt i den jaktbara genren. Han visar dessutom osedvanlig, innovativ intelligens genom att klubba ihjäl lagom demobiliserade björnar i stället för att ge dem en "soft option" med en kula.

Han är över huvud taget mot-

ståndare till projektiler. I Poltava uppnår han äntligen sitt stora förintelseslag genom att fösa sina brava bussar mot hundra eldrör – de egna kanonerna förvarades i trossen. Själva hade han som bekant stött sitt lilla ben. Den berömda, karolinska taktiken bestod av en kadaverdisciplinerad bärsärkagång – ett skott i vitögat och sedan Splosh, splash med det svenska stålet i ljumsken.

Majestetets mentalitet ådagaläggas tidigt; han älskar att kasta ut möbler genom fönster, sprätta plommonkärnor i ögonen på betjänare, skjuta harar i gallerierna, supa ner björnar och slå huvudet av bondhästar.

I Caligula-klass är den lilla orgie han tillbringar med sin blivande sväger – "De skickade efter hundar, kalvar, får och deras förströelse alltsedan åtta dagar har varit att slå av huvudena

på dessa djur i konungens eget rum, som alltid är fyllt av blod. De kastade sedan huvudena genom fönstren. Detta väckte stor anstöt hos folket." (1 juni 1698, Johan Didrik Gruner, ögonvitne)

Slutligen, rörande konungens beramade nykterhet, som även Karl XII-fienden No 1 Fryxell apostroferade, så bildades i denna anda studenternas helykterhetsförbund i Uppsala 1888 under den store försakarens egid. Karl anses som bekant ha varit en man som delade den enkle soldatens villkor, bredde sina smörgåsar med tummen och snorade i soppan. Han skall, med tre legendariska undantag, ha druckit enkelt vatten till sin frugala spis.

Herman Lindqvist

Denna amsaga upprepas av Herman Lindqvist i senaste numret av vederbörandes svenska historia. Faktum är emellertid att (vilket S Grauers i Karolinska Förbundets årsskrift redan på 60-talet utredde på grundval av fälthovstatens byråkratiska perfektionism) konungen dinerade på damastduk sju rätter till lunch samt sju assietter till middag – därvid imbibederades osannolika mängder vin, öl, cognac och brännvin.

Majestetets privata minibar, alltså drycker utom måltiderna, är i snitt (1700-1707 – sedan försvann barlistan i Bender) som följer: Frukost: vinsoppa, 1,3 liter vin med däri uppvispade ägglular samt 8 liter öl av okänd alkoholstyrka som sängfösare. (Därmed inte sagt att han drack upp allt till den sista droppen.)

När kungen efter att ha brutit benet den 19 september 1702, är så matt att han endast kan förtära fyra rätter och sex assietter, är han dock tillräckligt kry för att till sjuklägret beställa upp 4 liter ungerskt vin och 7,8 liter öl. Sannolikt led Carolus, som bland annat sanktionerade att man mördade polska barn inför föräldrarnas ögon i avsikt att uppenbara nedgrävda rovor, av serotoninbrist (enligt teori framtagen av Å Blix).

På sin tid ägnade han sig åt att, som icke simkunnig, rida ihjäl hästar på nattgammal is, att posera som ödesmärkt och osärbär; en liten egotripp som genererade en betydande mansspillan i den uppvaktande sviten, vilken tjänstgjorde som sköld.

Idag hade han med hjälp av Prozac och bungy jumping kunnat avveckla stormaktsväldet med mindre skrik och mera ull, tvärtemot vad kärringen sa när hon klippte grisen.

SVANTE FOLIN

Skriften deltar i Armémuseums forskningsprojekt om Stormaktstiden i Sverige.

Läst

"Hela massan av existerande litteratur borde betraktas som ett limbo, från vilket omdömesgilla författare kunde hämta de personer de behövde och skapa enbart när de inte lyckades hitta en lämplig, redan befintlig, marionett. Den moderna romanen borde till övervägande del vara ett referensverk. De flesta författare ödar sin tid med att säga sådant som redan sagts – och i allmänhet sagts mycket bättre. Ett överflöd av referenser till existerande verk skulle på ett ögonblick göra läsaren bekant med varje romanfigurars karaktär, onödiggöra tröttsamma förklaringar och effektivt hindra charlataner, uppkomlingar, talspelare och folk med sämre utbildning från att begripa samtida litteratur.

Det underfundiga berättarjaget i *Sanning är ett udda tal*, en roman av Flann O'Brien publicerad 1939.